01311221

Declassified to Public
12 June 2020

លេខ: D260/1

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ
Kingdom of Cambodia
Nation Religion King
Royaume du Cambodge
Nation Religion Roi

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា
Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia
Chambres extraordinaires au sein des Tribunaux cambodgiens

ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត
Office of the Co-Investigating Judges
Bureau des co-juges d'instruction

សំណុំរឿងលេខ៖ ០០៤/០៧-០៩-២០០៩-អ.វ.ត.ក -ក.ស.ច.ស

ចំពោះមុខ ៖ **សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត**
កាលបរិច្ឆេទ ៖ **ថ្ងៃទី ១០ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៥**
ភាសា ៖ **ខ្មែរ/អង់គ្លេស [អង់គ្លេស ភាសាដើម]**
ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ ៖ **សម្ងាត់**

ឯកសារបកប្រែ
TRANSLATION/TRADUCTION
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ (Date): 05-Aug-2016, 11:27
CMS/CFO: Sann Rada

ដីកាសម្រេចលើសំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរលើកទី ៥ របស់ អោ អាន

<u>ផ្ញើជូន ៖</u>

សហព្រះរាជអាជ្ញា
ជា លាង
Nicholas KOUMJIAN

មេធាវីការពារក្តីអោ អាន
មុំ លុដ្ឋ
Richard ROGERS
Göran SLUITER

មេធាវីការពារក្តីអ៊ឹម ចែម
ប៊ិត ស៊ាងលឹម
John R. W. D. Jones

សហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី
ជេត វណ្ណលី
ហុង គីមសួន
គីម ម៉េងឃី
ឡោ ជុនធី
សំ សុគង់
ស៊ិន ស៊ីវ៉ន
ទី ស្រ៊ីនណា
វ៉ែន ពៅ
Linda BEHNKE
Laure DESFORGES
Herve DIAKIESE
Ferdinand DJAMMEN-NZEPA
Nicole DUMAS
Isabelle DURAND
Françoise GAUTRY
Emmanuel JACOMY
Martine JACQUIN
Christine MARTINEAU
Barnabe NEKUI
Lyma NGUYEN
Beini YE

I. ប្រវត្តិនីតិវិធី

១. ករណីខ្វែងយោបល់គ្នាពាក់ព័ន្ធនានានៅក្នុងសំណុំរឿងនេះត្រូវបានចុះហត្ថលេខានៅថ្ងៃទី ២២ ខែ កុម្ភៈ និងថ្ងៃទី ៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៣។

២. នៅថ្ងៃទី ១១ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៥ មេធាវីការពារក្តី អោ អាន (“មេធាវីការពារក្តី”) បានដាក់*សំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរលើកទី ៥ និងសំណើសុំឲ្យមានជំនាញ* (“សំណើ”)[1]។

II. សារណា

៣. សំណើ ជាចម្បងមានសំណើតូចៗចំនួនបី ដែលលក្ខណៈនៃសំណើនីមួយៗត្រូវបានសង្ខេបដូចខាងក្រោម៖

ក. សំណើទី ១

៤. នៅក្នុងសំណើទី ១ មេធាវីការពារក្តី បញ្ជាក់ថា ការអូសបន្លាយនៃសង្គ្រាមស៊ីវិល វិបត្តិមនុស្សធម៌កំពុងបន្ត គោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាល ការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់សហរដ្ឋអាមេរិក និងកត្តាប្រវត្តិសាស្ត្រផ្សេងទៀត បានបង្កើតឲ្យមានជីវភាពរស់នៅលំបាកសម្រាប់ប្រជាជនកម្ពុជានៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៧ រាប់បញ្ចូលទាំងភូមិភាគកណ្តាលផងដែរ[2]។ មេធាវីការពារក្តី ស្នើសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត (“ស.ច.ស”) សុំស៊ើបអង្កេតស្ថានភាពរស់នៅទាំងនេះតាមរយៈការបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរដូចខាងក្រោម។

៥. ទីមួយ មេធាវីការពារក្តី ស្នើ ស.ច.ស. សុំស្វែងរក និងស្តាប់ចម្លើយសាក្សីនានាស្រដៀងគ្នានឹងសាក្សីផ្សេងទៀតដែលអ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត (“ក.ស.

---

[1]សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D260 *សំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរលើកទី ៥ និងសំណើសុំឲ្យមានជំនាញ* ថ្ងៃទី ១១ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៥។

[2]សំណើ កថាខណ្ឌ ២០-៣២។

ច.ស") បានស្តាប់ចម្លើយរួចហើយ ហើយសាក្សីទាំងនោះមានបង្ហាញនៅក្នុងសំណើ ដែលពួកគាត់អាចមានព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធ និងតម្លៃភ័ស្តុតាងអំពីស្ថានភាពរស់នៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៧[3]។

៦. ទីពីរ មេធាវីការពារក្តី ស្នើ ស.ច.ស សុំស្វែងរក និងដាក់ចូលក្នុងសំណុំរឿងនូវរបាយការណ៍នានាដែលធ្វើឡើងដោយសហរដ្ឋអាមេរិក រុស្ស៊ី និងចិន ព្រមទាំងឯកសារស្រាវជ្រាវទាក់ទងនឹងស្ថានភាពមនុស្សធម៌ និងសេដ្ឋកិច្ចនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជារវាងឆ្នាំ ១៩៧០ ដល់ឆ្នាំ ១៩៧៧ សង្គ្រាមស៊ីវិល និងការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិក[4]។

៧. ទីបី មេធាវីការពារក្តី ស្នើ ស.ច.ស សុំបង្កើត និងអនុវត្តការស្ទាបស្ទង់មតិតាមបរិបទអំពីស្ថានភាពរស់នៅក្នុងអំឡុងរយៈកាលនោះ[5] ដោយមានជំនួយពីអ្នកជំនាញ គឺលោកស្រីបណ្ឌិត Liana Epstein។ មេធាវីការពារក្តី បញ្ជាក់ថា ការតែងតាំងលោកស្រី Epstein គឺជាការចាំបាច់ ពីព្រោះថា ការបង្កើតការស្ទាបស្ទង់មតិបែបនេះគឺហួសពីជំនាញរបស់តុលាការ ហើយ ជាការ"សំខាន់ខ្លាំងណាស់"ដែលត្រូវរកឲ្យឃើញឲ្យបានត្រឹមត្រូវ និងអាចជឿជាក់បានអំពីស្ថានភាពរស់នៅរវាងឆ្នាំ ១៩៧០ ដល់ឆ្នាំ ១៩៧៧ ព្រមទាំងក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៧[6]។

៨. មេធាវីការពារក្តី បញ្ជាក់ថា កិច្ចស៊ើបសួរទាំងនេះគឺជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងចាំបាច់ត្រូវធ្វើឡើងដើម្បីបញ្ជាក់ពីការពិតនៅក្នុងកិច្ចស៊ើបសួរ ជាពិសេសទាក់ទិននឹងការចោទប្រកាន់ដែលថា បន្ទាប់ពីកម្មាភិបាលនិរតីមកដល់ ស្ថានភាពរស់នៅនៅភូមិភាគកណ្តាលកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរ[7]។ មេធាវីការពារក្តី ក៏បញ្ជាក់ថា កិច្ចស៊ើបសួរទាំងនេះទំនងជាអាចរកបានភ័ស្តុតាងដោះបន្ទុក *បឋម* សម្រាប់ជួយ អោ អាន ពីព្រោះថា ព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៧ ទំនងជាអាចធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់ស្ថានភាពរស់នៅក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៧។ បើតាមមេធាវីការពារក្តី ការវិភាគយ៉ាងលម្អិតអំពីព្រឹត្តិការណ៍ទាំងនេះនឹង *"ច្រានចោលការចោទ*

---

[3]សំណើ កថាខណ្ឌ ៣៣។ មេធាវីការពារក្តី ចោទថា នៅក្នុងការស្តាប់ចម្លើយសាក្សីទាំងនេះ អ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ ក.ស.ច.ស មិនបានសាកសួរឲ្យបានគ្រប់គ្រាន់អំពីស្ថានភាពរស់នៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៧ ទេ ប៉ុន្តែ មេធាវីការពារក្តី មិនស្នើថាសាក្សីទាំងនេះគួរត្រូវស្តាប់ចម្លើយឡើងវិញទេ។

[4]សំណើ កថាខណ្ឌ ៣៤។

[5]សំណើ កថាខណ្ឌ ១ និង ៣៥។

[6]សំណើ កថាខណ្ឌ ៣៨-៣៩។

[7]សំណើ កថាខណ្ឌ ៣៦។

ប្រកាន់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាអំពីការកើនឡើងនូវការស្លាប់ និងស្ថានភាពរស់នៅលំបាកវេទនាផ្សេងទៀតនៅក្នុងភូមិភាគកណ្តាលនៅក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៧"[8]។

ខ. សំណើទី ២

៩. មេធាវីការពារក្តី ក៏ស្នើ ស.ច.ស សុំស្វែងរក និងស្តាប់ចម្លើយសាក្សីនានាដែលអាចមានព័ត៌មានអំពីសកម្មភាពរបស់កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមនៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៧ ដែលអាចប៉ះពាល់ដល់ស្ថានភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជននៅក្នុងអំឡុងឆ្នាំនោះ និងបន្ទាប់ពីឆ្នាំនោះ ដូចជា ការផ្លាស់ទីលំនៅអ្នកទីក្រុងទៅជនបទនៅភូមិភាគកណ្តាល[9]។

១០. មេធាវីការពារក្តី បញ្ជាក់ថា កិច្ចស៊ើបសួរនេះគឺពាក់ព័ន្ធនឹងការកំណត់ថាតើឧក្រិដ្ឋកម្មណាដែលបានចោទប្រកាន់អាចកើតឡើងដោយសារកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមដែលទទួលខុសត្រូវនៅភូមិភាគកណ្តាលនៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៧ គឺមិនកម្មាភិបាលភូមិភាគនិរតីទេ ហើយកិច្ចស៊ើបសួរនេះអាចនាំឱ្យមានភស្តុតាងដោះបន្ទុក *បឋម* សម្រាប់ជួយ អោ អាន[10]។

គ. សំណើទី ៣

១១. មេធាវីការពារក្តី ស្នើទៀតថា ស.ច.ស គួរតែស៊ើបអង្កេតសកម្មភាពរបស់ អោ អាន ឬកម្មាភិបាលនីរតីដែលបានធ្វើឡើងដើម្បីលើកកម្ពស់ជីវភាពរស់នៅនៅភូមិភាគកណ្តាល ដែលនេះគឺពាក់ព័ន្ធនឹងការចោទប្រកាន់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិ ដែលថា ស្ថានភាពរស់នៅកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរបន្ទាប់ពីកម្មាភិបាលភូមិភាគនិរតី មកដល់[11]។

III. ពិភាក្សា

ក. ការវិភាគសំណើទី ១

i. <u>ភាពពាក់ព័ន្ធនៃភស្តុតាងអំពីស្ថានភាពមុនឆ្នាំ ១៩៧៧</u>

---

[8]សំណើ កថាខណ្ឌ ៣៧។

[9]សំណើ កថាខណ្ឌ ៤២-៤៤។

[10]សំណើ កថាខណ្ឌ ៤៥។

[11]សំណើ កថាខណ្ឌ ៤៦-៥១។

១២. អ.វ.ត.ក គឺជាតុលាការព្រហ្មទណ្ឌដែលមានយុត្តាធិការលើរឿងក្ដីចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មជាក់លាក់មួយចំនួនដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងមាត្រា៣ ដល់ មាត្រា៨ នៃច្បាប់ស្ដីពីការបង្កើតអ.វ.ត.ក[12]។ តួនាទី និងការទទួលខុសត្រូវរបស់ ស.ច.ស គឺត្រូវស៊ើបអង្កេតការចោទប្រកាន់នានានៅក្នុងដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ និងដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរបន្ថែម ហើយនៅចុងបញ្ចប់នៃកិច្ចស៊ើបសួរ ត្រូវសម្រេចថាតើមានភ័ស្ដុតាងដែលតម្រូវឲ្យបញ្ជូនជនត្រូវចោទទៅជំនុំជម្រះដែរឬអត់[13]។ នៅក្នុងបរិបទនេះ គឺថា ត្រូវតែពិនិត្យមើលវិធានផ្ទៃក្នុង ៥៥(៥) ត្រង់ការលើកឡើងអំពី *"វិធានការស៊ើបសួរដែលនាំទៅរកការបង្ហាញការពិត"*។

១៣. ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានចោទនៅក្នុងសំណុំរឿង ០០៤ រួមមានចោទប្រកាន់អំពីអំពើឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់ អោ អាន គឺទាក់ទងនឹងព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងនៅភូមិភាគកណ្ដាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ប្រហែលជាចាប់តាំងពីខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៧៧[14]។ ព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងនៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៧ គឺពាក់ព័ន្ធនឹងកិច្ចស៊ើបសួរសំណុំរឿង ០០៤ តែត្រឹមវិសាលភាពថាព្រឹត្តិការណ៍ទាំងនោះពាក់ព័ន្ធនឹងការកំណត់លើការចោទប្រកាន់ទាំងនេះ។

១៤. មានការចោទប្រកាន់ថា ស្ថានភាពរស់នៅនៅភូមិភាគកណ្ដាលកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរនៅពេលដែលកម្មាភិបាលនិរតី មកដល់[15] ប៉ុន្តែ ការចោទប្រកាន់នេះ ទោះបីជាមានភ័ស្ដុតាងបញ្ជាក់ក៏ដោយក៏មិនមែនជាឧក្រិដ្ឋកម្មដែរ។ ប៉ុន្តែ ការអនុវត្តឲ្យមានលក្ខខណ្ឌរស់នៅមួយចំនួន អាចជាឧក្រិដ្ឋកម្មមួយនៅក្នុងយុត្តាធិការរបស់ អ.វ.ត.ក ទោះបីជាថា លក្ខខណ្ឌរស់នៅទាំងនោះបានល្អប្រសើរជាងស្ថានភាពរស់នៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៧ ក៏ដោយ។ អ្វីដែលសំខាន់គឺថាតើសកម្មភាពរបស់កម្មាភិបាលនិរតីនៅក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៧ រាប់បញ្ចូលទាំងសកម្មភាពរបស់ អោ អាន ផងដែរ ត្រូវតាមធាតុផ្សំនៃឧក្រិដ្ឋកម្មដែល អ.វ.ត.ក មានយុត្តាធិការដែរឬអត់។

១៥. ត្រឹមវិសាលភាពថា ភ័ស្ដុតាងអំពីព្រឹត្តិការណ៍មុនឆ្នាំ ១៩៧៧ អាចផ្ដល់ព័ត៌មានបរិបទពាក់ព័ន្ធក្នុងការវាយតម្លៃអំពីព្រឹត្តិការណ៍នៅក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៧ នោះ ខ្ញុំយល់ឃើញថា ដូចដែលអ្នក

---

[12] *សូមមើល* មាត្រា ១ នៃកិច្ចព្រមព្រៀង អ.វ.ត.ក និងមាត្រា ១ នៃច្បាប់ស្ដីពីការបង្កើត អ.វ.ត.ក។

[13] *សូមមើល* វិធានផ្ទៃក្នុង ៥៥(១) និង ៦៧(១)។

[14] សំណុំរឿង០០៤ ឯកសារ D1 *ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរលើកទី៣របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា* ថ្ងៃទី ២០ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៨ កថាខណ្ឌ ១៦, ១៨ និង ៨៥។

[15] ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ កថាខណ្ឌ ១១ និង ២២។

ស៊ើបអង្កេតរបស់ ក.ស.ច.ស បានធ្វើរួចហើយមកដល់ថ្ងៃនេះ គឺបានធ្វើគ្រប់គ្រាន់ហើយក្នុងការចោទសួរមនុស្សដែលធ្លាប់ឆ្លងកាត់ការរស់នៅនៅភូមិភាគកណ្ដាលនៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៧។ មនុស្សដែលធ្លាប់រស់នៅភូមិភាគកណ្ដាលទាំងមុនឆ្នាំ ១៩៧៧ ទាំងក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៧ គឺស្ថិតនៅក្នុងតួនាទីយ៉ាងល្អពិសេសដើម្បីផ្ដល់ភស្ដុតាងប្រភេទនេះ ហើយភស្ដុតាងពីសាក្សីបែបនេះគឺមានរួចហើយនៅក្នុងសំណុំរឿង[16]។

១៦. ដើម្បីវាយតម្លៃការចោទប្រកាន់នានានៅក្នុងសំណុំរឿង ០០៤ ខ្ញុំមិនយល់ឃើញថាចាំបាច់ត្រូវប្រមូល និងដាក់ចូលក្នុងសំណុំរឿងនូវភស្ដុតាងឯកសារដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងសំណើទី១ ទេ ហើយខ្ញុំក៏មិនយល់ឃើញថាចាំបាច់ត្រូវបង្កើតឲ្យមានការស្ដាបស្ទង់មតិដោយមានជំនួយពីលោកស្រីបណ្ឌិត Espstein ដែលមេធាវីការពារក្ដី បានស្នើនោះដែរ។

ii. <u>តម្លៃភស្ដុតាងដោះបន្ទុកបឋមអំពីស្ថានភាពមុនឆ្នាំ ១៩៧៧</u>

១៧. ទាក់ទងនឹងភស្ដុតាងដោះបន្ទុក*បឋម* ដែលស្នើសុំនៅក្នុងសំណើទី១ មេធាវីការពារក្ដី អះអាងថា ការវិភាគយ៉ាងលម្អិតអំពីព្រឹត្តិការណ៍ និងស្ថានភាពរស់នៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៧ នឹង "*ច្រានចោលការចោទប្រកាន់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាអំពីការកើនឡើងនូវការស្លាប់ និងស្ថានភាពរស់នៅលំបាកវេទនាផ្សេងទៀតនៅក្នុងភូមិភាគកណ្ដាលនៅក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៧*"[17]។ ថាតើការ

---

[16]*សូមមើល ឧទាហរណ៍* សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D117/1 កំណត់ហេតុនៃការស្ដាប់ចម្លើយសាក្សីឡេង វណ្ណាង ថ្ងៃទី ១១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ២០១២ ERN0087461 ឆ.៨-ឆ.៩។ សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D117/57 កំណត់ហេតុនៃការស្ដាប់ចម្លើយសាក្សី គាន ឡី ថ្ងៃទី ២៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៤ ERN00997289 ឆ.៥។ សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D117/37 កំណត់ហេតុនៃការស្ដាប់ចម្លើយសាក្សីឡេង រ៉ា ថ្ងៃទី ២៣ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៤ ERN00993572 ឆ.៣។ សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D87 កំណត់ហេតុនៃការស្ដាប់ចម្លើយសាក្សី ឈាន ប៉ាង ថ្ងៃទី ២៦ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៤ ទំព័រ ២[អង់គ្លេស]។ សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D117/46 កំណត់ហេតុនៃការស្ដាប់ចម្លើយសាក្សី អៀម ចាន់នី ថ្ងៃទី ៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៤ ERN00987165 ឆ.៩។ សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D117/47 កំណត់ហេតុនៃការស្ដាប់ចម្លើយសាក្សី អោក ចន្ទី ថ្ងៃទី ១0 ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៤ ERN00987171 ឆ.២។ សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D78 កំណត់ហេតុនៃការស្ដាប់ចម្លើយសាក្សី ជីន ស៊ីណាល់ ថ្ងៃទី ២៦ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១១ ERN 00729741 ឆ.១០។ សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D117/57 កំណត់ហេតុនៃការស្ដាប់ចម្លើយ សាក្សី គាន ឡី ថ្ងៃទី ២៤ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៤ ERN00997290 ឆ.១២។ សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារD219/320 កំណត់ហេតុនៃការស្ដាប់ចម្លើយសាក្សី ប៉ោ សន ថ្ងៃទី ១២ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៥ ERN01099635 ឆ.២។

[17]សំណើ កថាខណ្ឌ ៣៧។

ស្លាប់បានកើនឡើង ឬក៏ថយចុះនោះបន្ទាប់ពីកម្មាភិបាលនិរតីមកដល់ គឺមិនកំណត់ថាតើឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានចោទនៅក្នុងសំណុំរឿង០០៤ បានប្រព្រឹត្តចាប់តាំងពីពេលនោះឬអត់នោះទេ។ ជាងនេះទៀត មេធាវីការពារក្តី មិនបានបង្ហាញពីរបៀបដែល ការស៊ើបអង្កេតលើព្រឹត្តិការណ៍មុនឆ្នាំ ១៩៧៧ អាចច្រានចោលការចោទប្រកាន់អំពីស្ថានភាពរស់នៅយ៉ាងវេទនានៅក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៧ យ៉ាងណានោះទេ។ មេធាវីការពារក្តី ក៏មិនបានបញ្ជាក់ថា ភស្តុតាងបែបនេះពាក់ព័ន្ធយ៉ាងណាជាមួយនឹងធាតុផ្សំនៃឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានចោទ និងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ឬក៏ភស្តុតាងបែបនេះនឹងមានឥទ្ធិពលយ៉ាងណាទៅលើការចោទប្រកាន់អំពីការទទួលខុសព្រហ្មទណ្ឌរបស់ អោ អាន នោះដែរ។ ហេតុដូច្នេះ ខ្ញុំមិនជឿថាមានតម្លៃភស្តុតាងដោះបន្ទុក *បឋម* ដូចបានស្នើសុំនៅក្នុងសំណើទី ១ ទេ។

១៨. បន្ថែមពីលើនេះទៀត ភស្តុតាងនៅក្នុងសំណុំរឿង បង្ហាញថា ស្ថានភាពរស់នៅយ៉ាងលំបាកក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៧ គឺជាលទ្ធផលនៃគោលនយោបាយដែលអនុវត្តដោយកម្មាភិបាលទទួលខុសត្រូវនៅភូមិភាគកណ្តាលនៅពេលនោះ មិនមែនដោយសារកង្វះខាតធនធានទាំងស្រុង ឬក៏កង្វះខាតធនធានធ្ងន់ធ្ងរ ដែលរារាំងជាសត្យានុម័តមិនឲ្យកម្មាភិបាលទទួលខុសត្រូវនៅភូមិភាគកណ្តាល ធានាបានថា មានស្ថានភាពរស់នៅដែលមានលក្ខណៈមនុស្សធម៌ជាងនេះសម្រាប់ប្រជាជនដែលរស់នៅទីនោះ[18]។ ឧទាហរណ៍ សាក្សីម្នាក់មកពីខេត្តកំពង់ចាម បានបញ្ជាក់ថា ស្ថានភាពរស់នៅមានការលំបាកនៅឆ្នាំ ១៩៧៧ និង ១៩៧៨ ទោះបីជាការបង្កបង្កើនផលស្រូវ និងដំណាំផ្សេងទៀតបានទទួលផលច្រើនក៏ដោយ[19]។ នៅពេលនោះ ប្រជាជនស្ថិតនៅក្នុងជំហរមួយអាចផលិតស្បៀងសម្រាប់ខ្លួនឯងបាន ប៉ុន្តែ អ្នកដែលគេរកឃើញថា [លួច]ដាំដំណាំត្រូវគេចាប់ខ្លួន និងអាចត្រូវគេសម្លាប់ចោល[20]។ សាក្សីម្នាក់ទៀតបានបញ្ជាក់ថា នៅការដ្ឋានមួយនៅតំបន់ ៤១ ភូមិភាគកណ្តាល ការផ្តល់របបអាហារគឺខុសគ្នាអាស្រ័យតាមការបំពេញការងារ ដោយអ្នកដែលខិតខំធ្វើការទទួលបានអាហារគ្រប់គ្រាន់ ចំណែកឯអ្នក

---

[18]ខ្ញុំប្រើប្រាស់កិរិយាសព្ទ "បង្ហាញ/indicates" ពីព្រោះថា នេះមិនមានន័យថាជាការសម្រេចស្ថាពរលើបញ្ហានេះទេ ហើយការសម្រេចនេះនឹងត្រូវធ្វើឡើងតែនៅពេលចុងបញ្ចប់នៃកិច្ចស៊ើបសួរតែប៉ុណ្ណោះ។

[19]សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D117/46 កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី អៀម ចាន់នី ថ្ងៃទី ៩ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៤ ERN00987165 ទំ.១១។

[20]សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ 219/217 កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី ឆែន ហម ថ្ងៃទី ១១ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៥ ERN01075805-01075806 ទំ.១៩-ទំ.២៧។

ផ្សេងទៀត រួមមានអ្នកជំងឺផងដែរ គឺទទួលបានរបបអាហារតិចជាង[21]។ ភ័ស្តុតាងផ្សេងទៀត បង្ហាញថា ការផ្តល់របបអាហារគឺគ្រប់ពេលអាស្រ័យតាមអ្នកដែលសហការជាមួយរដ្ឋអំណាច[22] ហើយការបង្អត់អាហារត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាទម្រង់មួយនៃការដាក់ទណ្ឌកម្មទៅលើកម្មករដែលធ្វើការងារមិនគ្រប់តាមតម្រូវការរបស់កម្មាភិបាលដែលទទួលខុសត្រូវ[23]។ ចុងក្រោយបំផុត កម្មាភិបាលជាន់ខ្ពស់នៅភូមិភាគកណ្តាល ស្តែងឲ្យឃើញថាទទួលបានអាហារបានល្អប្រសើរជាងប្រជាជនធម្មតា[24]។

១៩. បន្ថែមពីលើនេះទៀត ត្រឹមវិសាលភាពថា ស្ថានភាពរស់នៅដែលបានអនុវត្តលើអ្នករស់នៅនៅភូមិភាគកណ្តាលក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៧ អាចធ្វើឲ្យមានលទ្ធផលដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មស្ថិតនៅក្រោមយុត្តាធិការរបស់ អ.វ.ត.ក នោះ លទ្ធផលបែបនេះមិនមែនត្រឹមតែដោយសារបរិមាណអាហារ ទឹក និងការថែទាំសុខភាពដែលប្រជាជនទទួលបានប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែក៏ដោយសារតែកត្តាមួយចំនួនដែលស្តែងឲ្យឃើញថាបានកើតឡើងបណ្តាលមកពីរដ្ឋអំណាចដែលទទួលខុសត្រូវនៅពេលនោះ ដូចជា ការដាក់ប្រជាជនឲ្យធ្វើការងារធ្ងន់ក្រោមការគំរាមកំហែង ទោះបីជាឈឺក៏ដោយ ហើយមិនផ្តល់អាហារគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីឲ្យធ្វើការងារធ្ងន់ និងធ្វើការច្រើនម៉ោងទេ[25]។

---

[21]សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D219/286 កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី មិន អាត ថ្ងៃទី ២២ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៥ ERN01091407-01091408 ឆ.១២-ឆ.១៤ [*"បើយើងធ្វើមិនហើយទេ គេវាល់បាយឲ្យមួយកូនចានម្នាក់... ប្រសិនបើយើងធ្វើការច្រើន យើងទទួលបានបាយហូបឆ្អែត"។ អ្នកឈឺ ទទួលបានបបរបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះ*]។

[22]*សូមមើល ឧទាហរណ៍* សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D219/290 កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី ស ឃាង ថ្ងៃទី ២៨ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៥ ERN01091454 ឆ.២៥។

[23]*សូមមើល ឧទាហរណ៍* សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D219/331 កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី ផន សុផល ថ្ងៃទី ៧ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១៥ ERN01101260 ឆ.៦៥។

[24]សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D219/348 កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី អ៊ុំ តន ថ្ងៃទី ២ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៥ ERN01103358 ឆ.១៨។

[25]*សូមមើល ឧទាហរណ៍* សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D3/4 កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី ជីន ស៊ីណាល់ ថ្ងៃទី ១៧ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១០ ERN00596359-00596360 ឆ.១០ និង ឆ.១៣។ សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D3/5 កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី បោ ទ្រព្យ ថ្ងៃទី ១៨ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១០ ERN00596371 ឆ.៩។ សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D117/60 កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយអ្នកដាក់ពាក្យសុំតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សុំ ប៉េត ថ្ងៃទី ៤ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០១៤ ERN01007615 ឆ.១៨-ឆ.១៩។ សំណុំរឿង ០០៤ ឯកសារ D219/286 កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់

01311229

២០. ការសម្រេចចុងក្រោយលើបញ្ហាទាំងនេះនឹងត្រូវធ្វើឡើងតែនៅពេលចុងបញ្ចប់នៃកិច្ចបស៊ើបសួរតែប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែ ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងនេះ ខ្ញុំមិនជឿថា ការស៊ើបអង្កេតយ៉ាងលម្អិតលើព្រឹត្តិការណ៍មុនឆ្នាំ ១៩៧៧ ដូចដែលមេធាវីការពារក្តី បានស្នើសុំនោះ នឹងជួយធ្វើសេចក្តីសម្រេចលើការចោទប្រកាន់នានាប្រឆាំងនឹង អោ អាន នោះទេ។

២១. ចុងក្រោយបង្អស់ ទោះបីជាសន្មតថា ការខ្សត់ធនធានក្រោយឆ្នាំ ១៩៧៧ គឺកើតឡើងមួយផ្នែកដោយសារព្រឹត្តិការណ៍មុនឆ្នាំ ១៩៧៧ ក៏ដោយចុះ ក៏ កាលៈទេសៈនេះនឹងមិនដោះបន្ទុកជនត្រូវចោទណាម្នាក់មិនឲ្យទទួលខុសត្រូវដែរ ប្រសិនបើភស្តុតាងបង្ហាញថា សកម្មភាពរបស់គាត់ គឺជាឧក្រិដ្ឋកម្មមួយក្នុងចំណោមឧក្រិដ្ឋកម្មដែលស្ថិតនៅក្រោមយុត្តាធិការរបស់ អ.វ.ត.ក។ បញ្ហានេះត្រូវបានពិចារណាដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃតុលាការ ICTY នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចនានាគួរឲ្យជឿជាក់នៅក្នុងរឿងក្តី *រដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង Delalić និងអ្នកផ្សេងទៀត*។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនេះ បានបញ្ជាក់ថា៖

> មុនពេលបន្តដំណើរការនីតិវិធីសម្រេចថាតើ ស្ថានភាពទាំងនេះបង្កើតឲ្យមានបទល្មើសដែលរដ្ឋអាជ្ញាបានចោទ ដែរឬអត់នោះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នៅត្រង់នេះត្រូវតែដោះស្រាយទឡ្ហីករណ៍ជាគោលការណ៍ដែលមេធាវីការពារក្តីបានលើកឡើង។ មេធាវីការពារក្តី មានជំហរថា ដោយពិនិត្យមើលស្ថានភាពទូទៅនៅក្រុង Konjić នៅពេលនោះ គឺថា គ្មានការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌណាដែលអាចទម្លាក់ទៅឲ្យជនជាប់ចោទបានទេ ពីព្រោះថា ស្ថានភាពដែលមានជាទូទៅនៅជំនុំគុក Čelebići គឺជាស្ថានភាពល្អបំផុតដែលអាចផ្តល់បានយ៉ាងសមហេតុផល។ តាមអង្គច្បាប់ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវតែច្រានចោលការយល់ឃើញនេះ។ ដូចបានបង្ហាញខាងលើ បទដ្ឋានច្បាប់នៅត្រង់នេះគឺមានលក្ខណៈដាច់ខាត មិនអាចប្រៀបធៀបបានទេ។ បទដ្ឋានច្បាប់នេះចែងពីបទដ្ឋានអប្បបរិមានៃការប្រព្រឹត្តិ ដែលបទដ្ឋាននេះមិនអាចអនុញ្ញាតឲ្យធ្វើបដិបញ្ញត្តិបានឡើយ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង យល់ឃើញថា អំណាចដាក់ឲ្យជាប់ឃុំខ្លួន ឬអ្នកដែលធ្វើសកម្មភាពតាងនាមឲ្យអំណាចនេះ មិនអាចផ្តល់ទឡ្ហីករណ៍ថា កង្វះខាតធនធានគឺជាយុត្តិកម្មផ្លូវច្បាប់ដើម្បីដាក់បុគ្គលនានាឲ្យជាប់ឃុំខ្លួនក្នុងស្ថានភាពដែលអមនុស្សធម៌បានឡើយ[26]។

ចម្លើយសាក្សី មិន អាត ថ្ងៃទី ២២ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៥ ERN01091408 ឆ.១៣។ សំណុំរឿង 004 ឯកសារ D219/348 កំណត់ហេតុនៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី អ៊ុំ គន ថ្ងៃទី ២ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០១៥ ERN01103356 ឆ.៨។

[26] រឿងក្តី *រដ្ឋអាជ្ញាតទល់នឹង Delalić និងអ្នកផ្សេងទៀត* សំណុំរឿង IT-96-21-T សាលក្រម ថ្ងៃទី ១៦ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០០៨ កថាខណ្ឌ ១១១៧។

២២. តាមសំអាងហេតុទាំងនេះ ខ្ញុំមិនជឿថា កិច្ចស៊ើបសួរដែលបានស្នើនៅក្នុងសំណើទី ១ ចាំបាច់ត្រូវធ្វើឡើងនោះទេ ហើយខ្ញុំក៏មិនជឿថា កិច្ចស៊ើបសួរបែបនោះទំនងជាអាចមានលទ្ធផលភ័ស្តុតាងដោះបន្ទុក *បឋម* សម្រាប់ជួយ អោ អាន ដែរ។

ខ. ការវិភាគសំណើទី ២

២៣. តាមសំអាងហេតុដូចគ្នានឹងសំណើទី ១ ដែរ ខ្ញុំមិនជឿថា ភ័ស្តុតាងដែលបានស្នើនៅក្នុងសំណើទី ២ គឺជាភ័ស្តុតាងចាំបាច់ ឬក៏ជាភ័ស្តុតាងដោះបន្ទុក *បឋម* សម្រាប់ជួយ អោ អាន នោះទេ។

គ. ការវិភាគសំណើទី ៣

២៤. ត្រឹមវិសាលភាពថា មេធាវីការពារក្តី អះអាងថា សំណើទី ៣ គឺពាក់ព័ន្ធនឹងការចោទប្រកាន់ថា ស្ថានភាពរស់នៅកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរបន្ទាប់ពីកម្មាភិបាលភូមិភាគនិរតីមកដល់នោះ ខ្ញុំបញ្ជាក់សាឡើងវិញថា ការចោទប្រកាន់នេះគឺមានលក្ខណៈតិចតួចទេដើម្បីបញ្ជាក់ពីចោទប្រកាន់អំពីការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌរបស់ អោ អាន។

២៥. ជាផ្នែកមួយនៅក្នុងកិច្ចស៊ើបសួរសំណុំរឿង ០០៤ របស់ ស.ច.ស សាក្សីនានាតាមទម្លាប់ធម្មតាត្រូវបានចោទសួរអំពីកម្មាភិបាលនិរតី និងសកម្មភាពរបស់ អោ អាន ទាក់ទងនឹងការចោទប្រកាន់នៅភូមិភាគកណ្តាល នៅក្នុងរយៈកាលនោះ។ នៅពេលចុងបញ្ចប់នៃកិច្ចស៊ើបសួរ ស.ច.ស នឹងវាយតម្លៃភ័ស្តុតាងនេះទាំងស្រុង ដើម្បីវាយតម្លៃការចោទប្រកាន់អំពីការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌរបស់គាត់។

តាមសំអាងហេតុខាងលើ ខ្ញុំ ៖

២៦. **ជូនដំណឹង** មេធាវីការពារក្តី ថា ត្រឹមវិសាលភាពដែលថា ការស្វែងរកការពិតអំពីស្ថានភាពរស់នៅមុនឆ្នាំ ១៩៧៧ ពាក់ព័ន្ធនឹងកិច្ចស៊ើបសួរសំណុំរឿង ០០៤ នោះ ភ័ស្តុតាងអំពីស្ថានភាពបែបនេះបានប្រមូលហើយ ហើយនឹងបន្តប្រមូលថែមទៀតតាមរយៈការស្តាប់ចម្លើយអ្នកដែលធ្លាប់ឆ្លងកាត់ការរស់នៅផ្ទាល់នៅភូមិភាគកណ្តាល ក្នុងអំឡុងពេលនោះ។

២៧. **ជូនដំណឹង** មេធាវីការពារក្តី ថា តាមទម្លាប់ធម្មតា អ្នកស៊ើបអង្កេតរបស់ ស.ច.ស បំពេញកិច្ចស៊ើបសួរអំពីសកម្មភាពរបស់ អោ អាន និងកម្មាភិបាលនិរតីនៅភូមិភាគកណ្តាលចាប់ពីឆ្នាំ

01311231

១៩៧៧ ទៅ រាប់បញ្ចូលទាំងសកម្មភាពណាដែលអាចធ្វើឡើងដើម្បីលើកកម្ពស់ជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជនផងដែរ ហើយភ័ស្តុតាងអំពីសកម្មភាពបែបនោះនឹងត្រូវវាយតម្លៃនៅពេលចុងបញ្ចប់នៃកិច្ចស៊ើបសួរដើម្បីសម្រេចលើអង្គសេចក្តីនៃការចោទប្រកាន់ប្រឆាំងនឹង អោ អាន។

២៨. **បដិសេធ** ផ្នែកសេសសល់ផ្សេងទៀតទាំងអស់នៅក្នុងសំណើ។

ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី ១០ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១៥

ចៅក្រម Michael Bohlander

សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិ

International Co- Investigating Judge
Co-juge d’instruction International